

EASTERN PARTNERSHIP
CIVIL SOCIETY FORUM

Funded by
the European Union

**Նպաստել Հայաստանի, Վրաստանի և Մոլդովայի
Հանրապետությունների միջև անվտանգ խմելու ջրի հավասար
հասանելիության վերաբերյալ փորձի և լավագույն գործելակերպի
փոխանակմանը՝ ՄԱԿ-ի ԵՏՀ-ի/ԱՀԿ-ի «Ջրի և առողջության մասին»
արձանագրության շրջանակում**

**Անվտանգ խմելու ջրի և ջրահեռացման հավասար
հասանելիությունը Հայաստանում**

Սույն հրատարակությունը պատրաստվել է Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ: Դրա բովանդակության համար պատասխանատվությունը կրում են բացառապես խորհրդատուներ Էմմա Անախայանը և Լաուրա Խաչատրյանը, և պարտադիր չէ, որ այն արտահայտի Եվրոպական միության տեսակետները:

«Ծրագիրն աջակցվում է ԱլԳ Քաղաքացիական հասարակության ֆորումի անդամներին Վերաֆինանսավորման ծրագրի (FSTP) միջոցով և ֆինանսավորվում է Եվրոպական միության կողմից՝ որպես տարածաշրջանի քաղաքացիական հասարակությանն իր աջակցության մաս: Արևելյան գործընկերության Քաղաքացիական հասարակության ֆորումն (ԱլԳ ՔՀՖ) իր Վերաֆինանսավորման ծրագրի շրջանակում աջակցում է իր անդամների նախագծերին, որոնք նպաստում են ֆորումի առաքելության և նպատակների իրականացմանը:

Դրամաշնորհները հասանելի են Արևելյան գործընկերության և ԵՄ երկրների ՔՀԿ-ների համար: Աջակցության հիմնական ոլորտներն են ժողովրդավարությունը և մարդու իրավունքները, տնտեսական ինտեգրումը, շրջակա միջավայրը և էներգետիկան, մարդկանց միջև շփումները, սոցիալական և աշխատանքային քաղաքականությունը»:

Հապավումներ

ԱԳՔՀՖ	Արևելյան գործընկերության քաղաքացիական հասարակության ֆորում
ԱՀԿ	Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպություն
ԲԲՀ	Բազմակողմ բնապահպանական համաձայնագրեր
ԵՄՁՆ+	Եվրոպական Միության «Ջրային նախաձեռնություն պլյուս» ծրագիր
ՀԾԿՀ	Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողով
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՀԿՀԱԱՇՄ	Հայ կանայք հանուն առողջության և առողջ շրջակա միջավայրի
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀՀԴ	Հայկական դրամ
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՄԱՁՀ	Միավորված ազգերի կազմակերպության զարգացման հաշիվ
ՄԱԺՀ	ՄԱԿ-ի Ժողովրդավարության հիմնադրամ
ՄԱԿ-ի ԵՏՀ	Միավորված ազգերի կազմակերպության Եվրոպայի տնտեսական հանձնաժողով
ՁՁ	Ջրամատակարարում և ջրահեռացում
ՁՇԴ	Ջրի շրջանակային դիրեկտիվ
ՁՌՀԿ	Ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարում
ՏԿԵՆ	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն
ՓԲԸ	Փակ բաժնետիրական ընկերություն

Ներածություն

«Անվտանգ խմելու ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիությունը Հայաստանում» թեմատիկ հետազոտությունն իրականացվել է «Հայ կանայք հանուն առողջության և առողջ շրջակա միջավայրի» հասարակական կազմակերպության (ՀԿ) կողմից՝ ««Նպաստել Հայաստանի, Վրաստանի և Մոլդովայի Հանրապետությունների միջև անվտանգ խմելու ջրի հավասար հասանելիության վերաբերյալ փորձի և լավագույն գործելակերպի փոխանակմանը՝ ՄԱԿ-ի ԵՏՀ-ի/ԱՀԿ-ի «Ջրի և առողջության մասին» արձանագրության շրջանակում» ծրագրի շրջանակում՝ Արևելյան գործընկերության Քաղաքացիական հասարակության ֆորումի (ԱԳՔՀՖ) ֆինանսական աջակցությամբ:

Սույն թեմատիկ հետազոտության հիմնական նպատակն է վերլուծել Հայաստանի չսպասարկվող գյուղական բնակավայրերում անվտանգ խմելու ջրի հավասար հասանելիության խնդիրները: 2017 թ.-ի հունվարի 1-ից ջրամատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայություններն իրականացնում է «Վեռլիա Ջուր» ՓԲԸ-ն: 1002 բնակավայրից շուրջ 579 գյուղական բնակավայր ապահովված չեն կենտրոնացված ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայություններով և ընդգրկված չեն ջրամատակարարման ընկերությունների սպասարկման տարածքում: Նշված բնակավայրերի ջրամատակարարումն իրականացվում է գյուղապետարանների կողմից:

Սույն թեմատիկ հետազոտությունը ներառում է գործող օրենսդրական շրջանակների, երկրի ինստիտուցիոնալ կարգավորումների և Հայաստանի Հանրապետության (ՀՀ) խմելու ջրի և ջրահեռացման ոլորտում իրավիճակի վերլուծությունը, ներկայիս սակագնային քաղաքականությունը, իրավիճակը թիրախային գյուղերում և առկա խնդիրների լուծման համար առաջարկությունները:

Հայաստանը ստորագրել է 1992 թ.-ի «Անդրսահմանային ջրային հոսքերի և միջազգային լճերի պաշտպանության և օգտագործման մասին կոնվենցիային (Ջրային կոնվենցիա) կից ՄԱԿ-ի ԵՏՀ-ի/ԱՀԿ-ի «Ջրի և առողջության մասին» արձանագրությունը (Արձանագրություն): Հայաստանը, չլինելով Արձանագրության Կողմ, ակտիվորեն ներգրավված է եղել Արձանագրության շրջանակում իրականացվող աշխատանքներում, ինչպես նաև արժեքավոր փորձ է ձեռք բերել Արձանագրության ներքո նշված գործիքների կիրառման հարցում՝ առանց փաստացի վավերացնելու այն: Իրականացված ծրագրերն են.

- 2012 թ.-ի սեպտեմբերին Միավորված ազգերի կազմակերպության Եվրոպայի տնտեսական հանձնաժողովը (ՄԱԿ-ի ԵՏՀ) և Ֆինլանդիայի կառավարությունը համաձայնագիր են ստորագրել ՄԱԿ-ի ԵՏՀ-FinWaterWei ««Ջրի և առողջության մասին» Արձանագրություն. Հայաստանում առողջության բարելավում նպատակային ցուցանիշների սահմանման միջոցով՝ ջրի կայուն կառավարում, անվտանգ խմելու ջրի և պատշաճ ջրահեռացման հասանելիություն ապահովելու նպատակով»» ծրագրի շրջանակում՝ Հայաստանում «Ջրի և առողջության մասին» Արձանագրության ներքո

նպատակային ցուցանիշների սահմանման գործընթացին աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով: Ծրագիրն իրականացվել է բնապահպանության և առողջապահության նախարարությունների հետ սերտ համագործակցությամբ և ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության մասնակցությամբ: ՀԿՀԱԱՇՄ-ն պատասխանատու է եղել ՀԿ-ների համակարգման գործընթացի համար՝ նպատակային ցուցանիշների սահմանման գործընթացի բոլոր փուլերում խորհրդատվական հանդիպումների միջոցով ՀԿ համայնքից տեղեկություններ հավաքագրելու համար: Արձանագրության համատեքստում սահմանվել են ազգային թիրախները և նպատակային ժամկետները, ինչպես նաև ծրագրի շրջանակում մշակվել է դրանց իրականացման գործողությունների ծրագիր և Արձանագրության վավերացման ճանապարհային քարտեզ (2012-2014 թթ.):

- 2015-2016 թվականներին ՄԱԿ-ի ԵՏՀ-ի/Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) եվրոպական տարածաշրջանային գրասենյակի և Ֆրանսիայի կառավարության աջակցությամբ Արձանագրության շրջանակում իրականացվել է «Հավասար հասանելիության գնահատում ինքնագնահատման քարտի միջոցով» ծրագիրը: ՀԿՀԱԱՇՄ-ն այդ ծրագիրն իրականացրել է գյուղատնտեսության նախարարության Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի (ներկայումս՝ ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության /ՏԿԵՆ/ ջրային կոմիտե) համակարգմամբ: Ծրագրի իրականացումը և ինքնագնահատման քարտի կիրառումը թույլ տվեցին գնահատել Հայաստանում ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության իրավիճակը: Եզրակացությունները հետևյալն էին՝ իրավիճակի և մարտահրավերների ավելի լավ պատկերացում՝ կապված ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության հետ՝ հեշտացնելու այն խնդիրների բացահայտումը և առաջնահերթությունը, որոնք պետք է դիտարկվեն Արձանագրության ներքո թիրախներ սահմանելիս, համապատասխան շահագրգիռ կողմերի նույնականացում և նրանց հետ կապերի ստեղծում, շահագրգիռ կողմերի իրազեկության բարձրացում հավասարության խնդիրների վերաբերյալ և առկա քաղաքականության լուծում պահանջող միջոցառումների համապարփակ ակնարկի մշակում:
- 2017 թ.-ին ՄԱԿ-ի զարգացման հաշվի (ՄԱԶՀ) ծրագրի շրջանակում պատրաստվել է «Հայաստանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ապահովման 2018-2020 թվականների գործողությունների ծրագիրը»: Այն մշակվել է ՄԱԿ-ի ԵՏՀ-ի-ի «Ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության» ինքնագնահատման քարտի իրականացման արդյունքների հիման վրա: Ծրագիրն իրականացվել է Ֆրանսիայի կառավարության աջակցությամբ: Գործողությունների ծրագիրը հաստատվել է 2017 թ.-ի օգոստոսի 4-ին Ջրային կոմիտեի նախագահի թիվ 130-Ա պաշտոնական հրամանագրով: Գործողությունների ծրագրում ներկայացված

միջոցառումների մի մասն իրականացվել է, իսկ մնացած մասն իրականացվում է հնարավոր ծրագրերի շրջանակում:

- Հայաստանի Հանրապետությունն իրականացրել է Եվրոպական Միության «Ջրային նախաձեռնություն պլյուս» (ԵՄՋՆ+) ծրագիրը (2016-2020թթ.), որն անդրադարձել է ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարման բարելավման և իրականացման ոլորտում առկա մարտահրավերներին: Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից ԵՄՋՆ+ ծրագրի ֆինանսական աջակցությամբ (Պատվիրակության համաձայնագիր ENI/2016/381-404) ՄԱԿ-ի ԵՏՀ-ն աշխատել է ազգային քաղաքականությունները և ռազմավարությունները Եվրոպական Միության Ջրի շրջանակային դիրեկտիվի (ՁՇԴ), Ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման (ՁՌՀԿ) և համապատասխան բազմակողմ բնապահպանական համաձայնագրերի (ԲԲՀ), ինչպես օրինակ Ջրային կոնվենցիայի և դրան կից «Ջրի և առողջության մասին» արձանագրության սկզբունքներին մոտարկելու ուղղությամբ: ԵՄՋՆ+ ծրագրի շրջանակում՝ Արձանագրության համատեքստում սահմանվել են ազգային թիրախները և նպատակային ժամկետները: Ի լրումն, իրականացվել է Ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության գործողությունների ծրագրի առաջին միջոցառումը (միջոցառում 1. Ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ինքնագնահատման քարտի կիրարկումն ապահովելու նպատակով ջրային օրենսդրության վերլուծություն և խոչընդոտների վերհանում): Մշակվել և ընդունման է ներկայացվել Ջրային օրենսգրքում փոփոխությունների փաթեթ: Ներկայացված փոփոխություններն ու լրացումներն ընդունվել են 2022 թ.-ի հուլիսի 7-ին: Լրացումները ներառում են «ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիություն» և «մեկուսացված և խոցելի խմբեր՝ ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ապահովման տեսանկյունից» սահմանումները:
- 2018-2021 թվականներին ՀԿՀԱԱՇՄ-ն իրականացրել է «Կանանց հնարավորությունների ընձեռում՝ Հայաստանում ջրային ռեսուրսների կայուն կառավարման գործընթացին մասնակցության համար» ծրագիրը: ՄԱԺՀ-ի (ՄԱԿ-ի Ժողովրդավարության հիմնադրամ) կողմից ֆինանսավորվող ծրագրի շրջանակում վերանայվել է խոցելի և մարզինալացված խմբերի համար ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ապահովման համար սակագների փոխհատուցման մեխանիզմը: Այս գործողությունը Ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիության գործողությունների ծրագրի (2018-2020թթ.) III բաժնի միջոցառումներից մեկն էր՝ խոցելի բնակչության, մասնավորապես՝ կանանց պաշտպանության համար գործող սակագնային մեխանիզմի կատարելագործման համար:

Սույն թեմատիկ հետազոտության շրջանակում վերլուծվել է տեղական մակարդակում ջրի հավասար հասանելիության իրականացումը:

Նահանգական տեղեկություններ

Հայաստանն ունիտար, բազմակուսակցական համակարգով ժողովրդավարական ազգային պետություն է: Ժամանակակից Հայաստանը զբաղեցնում է 29 743 կմ² տարածք և 2023 թ.-ի ապրիլի 1-ի դրությամբ ուներ 2 981 200 բնակչություն, որից քաղաքային բնակչությունը կազմում էր 1, 899,9 հազար մարդ (63,73%), իսկ գյուղական բնակչությունը՝ 1,081,3 հազար մարդ (36,27%) (Վիճակագրական կոմիտե, 2023 թ.): Մեկ շնչին ընկնող համախառն ներքին արդյունքը (ՀՆԱ) կազմել է 4679 ԱՄՆ դոլար: Աղքատության շեմից ցածր մակարդակի վրա գտնվող բնակչությունը կազմել է 26,5%, գործազրկության մակարդակը կազմել է 15,5%, ընդհանուր բնակչության 64%-ը բնակվում էր քաղաքային, իսկ 36%-ը՝ գյուղական բնակավայրերում:

Հայաստանում վարչատարածքային բաժանման հիմքում ընկած են «ՀՀ վարչատարածքային բաժանման մասին» և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքները: Օրենքի համաձայն՝ ՀՀ տարածքը բաժանված է 10 մարզի և Երևան քաղաքի:

Վարչատարածքային բաժանում (մարզեր և Երևան քաղաք)

Աղբյուրը՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտե

2017 թ.-ի հունվարի 1-ից ջրամատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունները մատուցում է «Վեդիա Ջուր» ՓԲԸ-ն՝ համաձայն Հայաստանի

Հանրապետության ջրային պետական կոմիտեի (Վարձատու) և «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ի (Վարձակալ) միջև 2016 թ.-ի նոյեմբերի 21-ին կնքված վարձակալության պայմանագրի: Պայմանագիրն ուժի մեջ է 2017 թ.-ի հունվարի 1-ից մինչև 2031 թ.-ի դեկտեմբերի 31-ը:

ՀՀ Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի (ՀՄԿՀ) 2022 թ.-ի նոյեմբերի 29-ի թիվ 519-Ն որոշման համաձայն՝ ջրի գործող միասնական սակագինը 1 խմ-ի համար կազմում է 208,419 դրամ, որից 7,949 դրամը սուբսիդավորվում է պետության կողմից՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 2023 թ.-ի մարտի 16-ի թիվ 324 որոշման, հետևաբար, բաժանորդներից գանձվող սակագինը կազմում է 200,47 դրամ: Միաժամանակ, ՀՀ կառավարության 2016 թ.-ի նոյեմբերի 3-ի թիվ 1122-Ն որոշման համաձայն՝ սոցիալապես անապահով սպառողներին մանրածախ ծառայությունների մատուցման սակագինը 180,00 դրամ է:

Ներկայումս «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ն սպասարկում է մայրաքաղաք Երևանը, 45 այլ քաղաքներ, 334 բնակավայր, ընդհանուր առմամբ՝ 380 բնակավայր: Բացի այդ, այն իրականացնում է 59 բնակավայրի մեծածախ ջրամատակարարման ծառայություններ:

«Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ի 2022 թվականի տարեկան հաշվետվության համաձայն՝ Երևանում ջրամատակարարման միջին տևողությունը հասել է մինչև 23,2 ժամ/օր, այլ քաղաքային բնակավայրերում՝ 20,5 ժամ/օր, իսկ գյուղական բնակավայրերում այն գրեթե նույնն է (մոտ 20,2 ժամ/օր):

Լուրջ մարտահրավեր է 1002 բնակավայրերից 579 գյուղական բնակավայրի ջրամատակարարման խնդրին լուծում գտնելը, որոնք ապահովված չեն կենտրոնացված ջրամատակարարմամբ և ջրահեռացման ծառայություններով և չեն սպասարկվում ջրամատակարարման ընկերությունների կողմից: Նշված բնակավայրերի ջրամատակարարումն իրականացվում է գյուղապետարանների կողմից՝ համաձայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի (ընդունված՝ 2002 թ.-ին)՝ այդ գյուղերի հարակից տարածքներում գտնվող աղբյուրներից: Նշված գյուղերի ջրամատակարարման համակարգերի մեծ մասը գտնվում է վատ տեխնիկական վիճակում, ջրի կորուստները մնում են բարձր, և ջուրը մատակարարվում է ըստ ժամանակացույցի և շատ հաճախ՝ առանց քլորացման: Այս բնակավայրերում ջրի սակագնի, ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ ամբողջական տեղեկատվություն չկա: Թերի է նաև վերոնշյալ սպասարկման տարածքից դուրս գտնվող բնակավայրերի սակագների վերաբերյալ տեղեկատվությունը, քանի որ այս բնակավայրերում նույնիսկ ջրի և ջրահեռացման հասանելիությունը տարածված խնդիր է:

Վերոնշյալ բնակավայրերի համար հասանելիության հավասարության խնդիրները բազմիցս քննարկվել են կառավարության կողմից և գտնվում են ուշադրության կենտրոնում, սակայն խնդիրների հաղթահարման ուղղությամբ գործողությունները դանդաղ են իրականացվում:

Սույն թեմատիկ հետազոտությունն անդրադառնում է 10 գյուղի, որոնք ապահովված չեն կենտրոնացված ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայություններով և չեն սպասարկվում ջրամատակարարման և ջրահեռացման ընկերությունների կողմից:

Իրավական շրջանակը

Ներկայումս Հայաստանում մեծ ուշադրություն է դարձվում խմելու ջրի և ջրահեռացման ոլորտի զարգացմանը: Այս ոլորտը կարգավորելու նպատակով Հայաստանի օրենսդիր և գործադիր մարմինների կողմից ընդունվել են բազմաթիվ օրենքներ, որոշումներ, իրավական ակտեր և այլն, ինչպիսիք են.

- Ջրային օրենսգրքի ընդունումը և դրա թարմացումները (2002 թ.),
- «Ջրի ազգային քաղաքականության հիմնադրույթների մասին» օրենքը (2005 թ.),
- «Ջրի ազգային ծրագրի մասին» օրենքը (2006 թ.),
- Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի ստեղծումը (2002 թ.),
- Ջրամատակարարման և ջրահեռացման (ՋՋ) հատվածի ապակենտրոնացումը և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի (2002 թ.) ներդրումը, որը վերապահում էր տեղական իշխանություններին ՋՋ ծառայությունների մատուցման պատասխանատվությունը,
- Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի ստեղծումը (2002թ.)՝ կոմունալ ծառայությունները կարգավորելու և սակագներն ինքնուրույն սահմանելու համար,
- 5 անկախ ՋՋ ընկերությունների կորպորատիվացումը և հիմնումը (2003-2013 թթ.),
- Կառավարման պայմանագրի ներդրումը (2000 թ.),
- վարձակալության պայմանագրի կնքումը ջրամատակարարման միջազգային օպերատորի հետ (Վեոլիա, Ֆրանսիա) (2006 թ.),
- Պետություն-մասնավոր գործընկերություն (ՊՄԳ) ընթացակարգի ներդրումը Երևանի ջրմուղ-կոյուղի ընկերության վարձակալական պայմանագրի կողմից (2005թ.):

Հայաստանի ջրային նոր օրենսգիրքն ընդունվել է 2002թ.-ի հունիսի 4-ին: Օրենսգիրքը պարունակում է ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման սկզբունքը՝ կապված ջրավազանային կառավարման հայեցակարգի հետ, խթանում է մատակարարման, այլ ոչ թե պահանջարկի վրա հիմնված ջրի բաշխման վերաբերյալ որոշումները, պարտավորեցնում է ջրօգտագործման թույլտվություն տալ տեղեկությունների հիման վրա, առաջարկում է ջրային ռեսուրսների կառավարման և ծախսերի վերականգնման ընթացքում տնտեսական լծակների կիրառման հնարավորություններ: Գրեթե ամեն տարի Ջրային օրենսգրքի թարմացում է կատարվել, այդ թվում՝

- ջրային ոլորտում գործունեության լիցենզավորման վերաբերյալ սահմանումներ և փոփոխություններ, սակագներ և այլն (2015 թ.),

- ջրահեռացման վերաբերյալ նոր գլխի մշակում և ավելացում (2018 թ.) և
- խմելու ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության վերաբերյալ լրացումների կատարում (2022 թ.):

Ջրային օրենսգրքում ներկայացված լրացումները ներառում են «ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիության» և «ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ապահովման տեսանկյունից մեկուսացված և խոցելի խմբերի» սահմանումները (հոդված 1).

- ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիություն. ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների այնպիսի կազմակերպում, որը կապահովի հավասար հասանելիություն ջրօգտագործողներին, ներառյալ այդ ծառայություններից հավասար հասանելիություն ապահովելու տեսանկյունից խոցելի և մեկուսացված խմբերում ընդգրկվածներին,
- ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ապահովման տեսանկյունից մեկուսացված և խոցելի խմբեր. այն խմբերը, որոնք ներառում են անհատներ, որոնք դժվարություններ ունեն խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման իրենց իրավունքների իրականացման հարցում:

Ջրային օրենսգրքը ջրային ռեսուրսների կառավարման և պահպանման հեռանկարային զարգացման երկրի հիմնական փաստաթուղթն է: Սույն փաստաթղթում կատարված փոփոխություններն ու լրացումները նշանակում են համապատասխան օրենքներում և իրավական ակտերում հավասար հասանելիության խնդրի հետագա հասցեագրում՝ հետագա իրականացման համար:

2005 թ.-ին ընդունվել է «**Ջրի ազգային քաղաքականության հիմնադրույթների մասին**» ՀՀ օրենքը, որը ներկայացնում է ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի ռազմավարական օգտագործման և պաշտպանության երկարաժամկետ զարգացման հայեցակարգ:

«**Ջրի ազգային ծրագրի մասին**» ՀՀ օրենքը (ընդունված՝ 2006 թ.-ի նոյեմբերի 27-ին) ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի երկարաժամկետ զարգացման հիմնական փաստաթուղթն է, որի միջոցով իրականացվում են Ջրային օրենսգրքի խնդիրները: Սույն օրենքը կարգավորում է Հայաստանի ջրային ազգային ծրագրի ստեղծման և իրականացման հետ կապված հարաբերությունները, այդ թվում՝ ազգային ջրային ռեսուրսների, ռազմավարական ջրային պաշարների, օգտագործելի ջրային ռեսուրսների և ջրամատակարարման պահանջարկի գնահատումը և ջրային ոլորտի պահպանման ու զարգացման հիմնական խնդիրներն ու հեռանկարները: Միջոցառումները կթարմացվեն ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից:

«**ՀՀ բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին**» ՀՀ օրենքը (ընդունված՝ 1992 թ.-ի նոյեմբերի 16-ին) և թարմացումները սահմանում են Հայաստանի

բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության իրավական, տնտեսական և կազմակերպչական հիմքերը, ինչպես նաև պետության կողմից նախատեսվող երաշխիքները՝ կանխելու շրջակա միջավայրի վնասակար և վտանգավոր գործոնների ազդեցությունը մարդու օրգանիզմի վրա և ապահովելու բարենպաստ պայմաններ բնակչության և ապագա սերունդների բարեկեցության համար:

ՀՀ 2014-2025 թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագիրը նախատեսում է շարունակել խմելու ջրի համակարգերի բարելավումները՝ այդ համակարգերի շահագործման հուսալիությունն ու արդյունավետությունը բարձրացնելու և ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների որակը բարելավելու նպատակով՝ մինևույն ժամանակ կենտրոնանալով տարածաշրջանային անհավասարությունների մեղմացման վրա: Ծրագրի ողջ ժամանակահատվածի համար համակարգում տարեկան ներդրումները կկազմեն ՀՆԱ-ի 0,4%-ը:

2014-2025 թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագրի ներդրումային քաղաքականությունն ուղղված է աշխարհագրական դիրքով պայմանավորված հասանելիության բացը կրճատելուն: Պետական ռազմավարությունը հատուկ մոտեցում է նախատեսում նաև շուրջ 570 գյուղական բնակավայրերի նկատմամբ, որտեղ ջրամատակարարումը չի իրականացվում մասնագիտացված կազմակերպությունների կողմից: Այս բնակավայրերում առկա իրավիճակի մասին գոյություն ունեն սահմանափակ տվյալներ:

Թիվ 38 արձանագրային որոշման հավելվածով հաստատված «Ջրամատակարարման և ջրահեռացման ոլորտի ռազմավարության և ֆինանսավորման ծրագրի մասին» ՀՀ կառավարության նիստի արձանագրային որոշումը (ընդունված՝ 2015 թ.-ին) սահմանում է հետևյալ նպատակները. ավելացնել ջրամատակարարումը, մշակել և իրականացնել հուսալի և մատչելի ռազմավարություն՝ սպասարկման տարածքից դուրս գտնվող համայնքներում կայուն ջրամատակարարման և ջրահեռացման ապահովման նպատակով, նվազեցնել ջրի կորուստը ջրամատակարարման և ջրահեռացման ոլորտում և ծառայությունների բարելավման դեպքում օգտագործել միասնական սակագին:

Խմելու ջրի որակն ու անվտանգությունն ապահովելու նպատակով Հայաստանի օրենսդրությունը սահմանում է սանիտարական պահպանության գոտիներ՝ հաշվի առնելով խմելու նպատակով օգտագործվող ջրային ռեսուրսների տեսակը, հիդրոլոգիական, հիդրոերկրաբանական և հիդրոքիմիական պայմանները:

Հիմնականում բոլոր իրավական փաստաթղթերը ներառում են հողվածներ/կետեր խոցելի կամ մարզինալացված խմբերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների վերաբերյալ, սակայն առանձին խմբերի համար խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման մասին տեղեկատվությունը սահմանափակ է:

2017 թ.-ի նոյեմբերի 24-ին Հայաստանը և Եվրամիությունը պաշտոնապես ստորագրեցին **Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը**, որն, ի թիվս այլ բաների, ներառում է պարտավորություններ Հայաստանի համար՝ իր օրենսդրությունը ջրի որակի և ռեսուրսների կառավարման ոլորտում հետևյալ հինգ դիրեկտիվների՝ Ջրի շրջանակային դիրեկտիվ, Հեղեղումների մասին դիրեկտիվ, Քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման մասին դիրեկտիվ, Խմելու ջրի դիրեկտիվ և Նիտրատների մասին դիրեկտիվ, պահանջների մոտարկման մասով:

Ինստիտուցիոնալ շրջանակ

Ջրային ոլորտի կառավարման հիմնական շահագրգիռ կողմերն են՝

1. Հայաստանի Հանրապետության շրջակա միջավայրի նախարարությունը և դրա կառավարման ոլորտում գործող ջրային ռեսուրսների կառավարման վարչությունը, որը տնօրինում և պահպանում է ջրային ռեսուրսները,
2. Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը և դրա ենթակա մարմին հանդիսացող ջրային կոմիտեն, որն իրականացնում է ջրային համակարգերի պետական կառավարումը,
3. Ջրային ոլորտում սակագնային քաղաքականություն իրականացնող Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը (ՀՕԿՀ):

Ջրային կոմիտեն գործում է որպես կառավարման պետական մարմին, որը մշակում և իրականացնում է կառավարության քաղաքականությունը պետական սեփականություն հանդիսացող ջրամատակարարման և ոչ մրցակցային ջրամատակարարման համակարգերի կառավարման և օգտագործման վերաբերյալ:

Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը կարգավորում է կոմունալ ծառայությունները և ինքնուրույն սահմանում սակագները էներգետիկայի, ջրի և հեռահաղորդակցության ոլորտներում:

Հայաստանում մեկ այլ առանցքային դերակատար է **առողջապահության նախարարությունն** իր «Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ով, որը պատասխանատու է բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման համար: Նախարարությունն իր կառուցվածքային ստորաբաժանումների միջոցով մշակում և վերահսկում է սանիտարահամաճարակային կանոնակարգերի և չափորոշիչների կատարումը, այդ թվում՝ խմելու ջրի հատվածի համար: Այն նաև ստուգումների միջոցով վերահսկում է խմելու նպատակով օգտագործվող ջրի աղբյուրների որակը:

Խմելու ջրի մատակարարման կազմակերպություններն են.

- **Տեղական ինքնակառավարման մարմիններն** են համայնքի ավագանին և համայնքի ղեկավարը: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքը (ընդունված՝ 2002 թ.-ին) ՋՋ ծառայությունների մատուցման պատասխանատվությունը վերապահել է տեղական իշխանություններին՝ համայնքներին և գյուղապետարաններին դարձնելով իրենց վարչական տարածքներում ջրաբաշխիչ ցանցերի սեփականատերեր:
- **«Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ն** կենտրոնացված ջրամատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայություններ մատուցող մասնագիտացված ընկերություն է:

Խմելու ջրի մատակարարումը թիրախային գյուղերում. Հիմնական բացահայտումները

Մատչելի, հասանելի, ընդունելի և անվտանգ խմելու ջրի և ջրահեռացման հասանելիությունը մարդու իրավունքն է: Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեան 2010 թ.-ի հուլիսի 28-ի 64/292 բանաձևով ճանաչեց ջրի և ջրահեռացման մարդու իրավունքը:

Հայաստանի խմելու ջրի մոտ 96%-ը ստորերկրյա ջրեր են: «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ն հանրապետության միակ օպերատորն է, որն ապահովում է խմելու ջրի և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայություններ: Հանրապետությունում կա շուրջ 579 բնակավայր, որոնք չեն սպասարկվում մասնագիտացված ջրամատակարարման և ջրահեռացման ընկերությունների կողմից: Ջրամատակարարումն իրականացվում է տեղական աղբյուրների միջոցով, ջրային համակարգերը գործում են համայնքի կամ համայնքի բնակիչների միջոցով: Այս 579 բնակավայրում խմելու ջրի և ջրահեռացման վիճակի մասին կենտրոնացված տեղեկատվությունը բացակայում է:

Մեթոդաբանություն. Վերլուծության համար հավաքագրվել է տեղեկատվություն առաջնային և երկրորդական աղբյուրներից: Տեղեկատվությունը հավաքագրվել է թիրախ գյուղերի հիմնական իրազեկողներից (քաղաքապետ կամ համայնքապետարանի աշխատակազմ) կիսակառուցվածքային հարցաշարի միջոցով (հավելված 1): Ձեկույցում ներառվել են ջրային կոմիտեի մեկնաբանությունները:

Սույն զեկույցի համար տեղեկատվությունը հավաքագրվել է Հայաստանի 6 մարզի 10 բնակավայրերից: Մարզերի և բնակավայրերի անվանումները և յուրաքանչյուր բնակավայրի բնակչության թվաքանակը ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում:

Մարզ	Բնակավայր	Բնակչություն
------	-----------	--------------

Արարատ	Նիզամի	1300
	Սայաթ-Նովա	2500
	Սիս	1734
Արագածոտն	Կաքավաձոր	1300
	Թլիկ	90
Արմավիր	Արաքս	2300
	Արշալույս	4172
Գեղարքունիք	Կախակն	260
Շիրակ	Սարակապ	622
Սյունիք	Ներքին Հանդ	70

Հավաքագրված տեղեկատվությունը վերլուծված և ամփոփված է ստորև:

Անվտանգության խնդիրներ. 2020 թ. -ի աշնանը Ադրբեջանի և Հայաստանի միջև պատերազմը կրկին սրվեց, ինչի արդյունքում փոխվեցին հայկական սահմանները: Կախակն գյուղն ունի խմելու 3 ջրագիծ: Խնդիրը խողովակների մաշվածությունն է: Խորհրդային Միության ժամանակներից մնացած խողովակները փոխարինման կարիք ունեն: 3-րդ ջրագիծն ամենամեծն է (մոտ 6 կմ) և բավարարում է տեղի բնակչության 70-75%-ի խմելու ջրի պահանջարկը: Ջուրը հոսում է ինքնահոս եղանակով: Ջրի հոսքը թուլացնելու նպատակով տեղադրվել է 10 ջրամբար, որից 5-ը գտնվում է Ադրբեջանի դիտարկման տակ, 1-ը՝ չեզոք գոտում, 4-ը՝ գյուղի վերնամասում:

2022 թ. -ի սեպտեմբերին Ադրբեջանի կողմից իրականացված ռազմական գործողությունների արդյունքում Ներքին Հանդի խմելու ջրի աղբյուրները մնացին ադրբեջանական ուժերի վերահսկողության տակ: Գետի ափին կառուցվել է հուշաղբյուր, որտեղից ֆիլտրացված ջուր է հոսում, սակայն քիչ քանակությամբ: Բնակիչները կամ գետի ջուրն են օգտագործում խմելու նպատակով՝ նախապես եռացնելով, կամ ջուրը բերում են հարևան բնակավայրերից:

Համայնքների տնտեսական և սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացմանն ուղղված սուբսիդավորման ծրագիրն (դրամաշնորհ) իրականացվում է կառավարության կողմից և համարվում է համայնք-պետություն հորիզոնական համագործակցության նոր ձևաչափ: 2021 թվականը հաջող տարի էր Հայաստանի մարզերում սուբվենցիոն ծրագրերի իրականացման առումով: Այսպես, 2021 թ. -ին հաստատվել է 678 ծրագիր, այդ թվում՝ ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրեր՝ 48,5 մլրդ դրամ ընդհանուր գումարով: 2018-2020 թվականներին

իրականացվել է շուրջ 136 ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագիր, իսկ ֆինանսավորման ծավալը կազմել է շուրջ 4,3 մլրդ դրամ: Կառավարությունը սուբսիդավորել է ընդհանուր ծախսերի մոտ 30-70%-ը: 2023 թ.-ին սուբսիդավորման ծրագրերի ֆինանսավորումը տասնապատիկ կավելանա: Այնուամենայնիվ, այս ծրագրերի իրականացումից հետո գույքը փոխանցվում է համայնքին, իսկ բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի տեղեկատվական բազան չի թարմացվում: Նման ծրագրերից օգտվել են հետևյալ բնակավայրերը.

- Արաքս. Բնակավայրում կա 3 խորքային հոր: Պոմպերն աշխատում են օրական 5-6 ժամ: Ընդհանուր ներքին ցանցը հին է և քանդված: Ջրամատակարարման ներքին ցանց ունենալու համար համայնքապետարանը սուբսիդավորման խնդրանքով դիմել է կառավարությանը: Սուբսիդավորման հայտը հաստատված է: Սպասվում է, որ հիմնանորոգման աշխատանքները կսկսվեն 2024 թ.-ին:
- Կախակն. 2021 թ.-ին 7 տնային տնտեսության համար ասբեստի խողովակները փոխարինվել են պլաստիկ խողովակներով: 2022 թ.-ին 50 մ տրամագծով խողովակներ են անցկացվել մեկ այլ թաղամասում (1,6 կմ):
- Կաքավաձոր. 2022 թ.-ին կառավարություն է ներկայացվել 2600 մ ջրատարի կառուցման նախագիծ: Նախագիծը հավանության է արժանացել, և ակնկալվում է, որ աշխատանքները կսկսվեն 2024 թվականի գարնանը՝ հաշվի առնելով տարածաշրջանի դաժան ձմեռային պայմանները:
- Ներքին Հանդ. Համայնքապետարանը նախագիծ է մշակել, ըստ որի գետի կողքին մինչև 50-100 մ ավազ պետք է լցնել, որպեսզի ջուրը ֆիլտրվի՝ նախքան գյուղ հասնելը: Նախագծով նախատեսվում է կառուցել ներքին ցանց, որը պետք է ներառի նաև քլորատոր: Բնակավայրում կա 200 տ տարողությամբ ջրամբար, որը մասնակի վերանորոգման կարիք ունի: Ջուրը պետք է լցվի ջրամբարում, քլորացվի և բաշխվի տնային տնտեսությունների միջև: Նախագիծը ներկայացվել է կառավարություն: Սպասվում է, որ մրցույթ կհայտարարվի, իսկ ներքին ցանցի շինարարությունը կարող է սկսվել 2024 թ.-ին:

Բաշխիչ ցանցեր. Արաքս, Արշալույս և Կախակն բնակավայրերում ջրաբաշխիչ ցանցերը շատ հին են և քանդված:

- Կաքավաձորում, Սարակապում, Միսում և Թլիկում ներքին ցանց գոյություն չունի: Նախկինում Հակո գյուղից ջրագիծ է եղել դեպի Գետափ, այնտեղից՝ Թլիկ, սակայն 2013 թ.-ին ջրագիծը քանդվել է, խողովակներն էլ տարել են:
- Արշալույս. 2019-2020 թվականներին համայնքի անդամների աջակցությամբ 30%-ով վերականգնվել է խմելու ջրի ներքին ցանցը: Բնակավայրը սպասարկում է «Վեոլիա Ջուր» ընկերությունը: Վերջին տարիներին իրականացվել է խողովակների մասնակի փոխարինում նորերով: Այն տնային տնտեսությունները, որոնք միացված չեն

ջրատարին, խմելու նպատակով օգտագործում են փողոցներում տեղադրված 3 ծորակի ջուրը՝ օրական 24 ժամ:

Խմելու ջրի որակը. Խորքային հորերից կամ արտեզյան հորերից ջուրը մի քանի գյուղում օգտագործվում է խմելու նպատակով: Չնայած այն հարմար է խմելու համար, բայց նախատեսված չէ նման օգտագործման համար: Ջուրը կոշտ է, իսկ pH-ը՝ բարձր: Այս գործելակերպը տարածված է Նիզամի, Միս և Սայաթ-Նովա բնակավայրերում:

Ջրամատակարարման տևողությունը. Գյուղերում ջրամատակարարման տևողությունը տարբեր է՝ կախված տարբեր գործոններից, օրինակ՝ ջրի ինքնահոսից կամ պոմպերի համար թանկ էներգիայի օգտագործումից, ջրի առկայությունից և այլն: Օրինակ՝ Արաքսի ջրամատակարարումը հասանելի է օրական 5-6 ժամ, Կաքավաձորում՝ օրական 1,5-2,5 ժամ:

Խմելու ջրի պակասի պատճառները.

- Կաքավաձոր. Բնակավայրում կա ջրի աղբյուր: Կապտածը կառուցվել է Խորհրդային Միության տարիներին: Խողովակների միջոցով ջուրը հասնում է գյուղի վերին մասում գտնվող երկու ջրամբարին: Որոշ հանգամանքներով պայմանավորված մաքրման համակարգը վերջին 10-15 տարիների ընթացքում չի գործել: Ջրամբարում կուտակված կեղտը չի հեռացվում: Սակայն պետք է նշել, որ քլորացման աշխատանքներ են իրականացվում:
- Նիզամի. Նախկինում եղել են արտեզյան հորեր, բայց այդ հորերն այլևս չեն կարող օգտագործվել, քանի որ ձկնաբուծարանների աշխատանքի պատճառով ջրի ճնշումը նվազել է: Այս պահին պոմպով շահագործվում է միայն մեկ արտեզյան հոր, որը բավարարում է շուրջ 20 տնտեսության կարիքները: Նշված տնտեսությունները միմյանց հետ համաձայնեցնում են պոմպի աշխատանքի ժամերը: Այդ ջուրը նախատեսված չէ խմելու համար: Մոտ 1,5 տարի առաջ համայնքապետարանին ներկայացվել է ջրամատակարարման ներքին ցանցի նախագիծ: «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ն ներկայացրել է իր կարծիքը, որ նախագիծը չի կարող իրականացվել՝ տեխնիկական պայմանների ապահովման անհնարինության պատճառով:
- Սարակապ. Նախկինում բնակավայրում խորքային հորեր չեն եղել: Ներկայումս կա 120 մ խորությամբ ջրհոր: Ջրհորը գտնվում է Աղին գյուղի տարածքում՝ Սարակապից հեռու: 2022 թ.-ին 75 մլն դրամ սուբսիդավորման ծրագրով սկսվել է խմելու ջրի խողովակաշարի կառուցումը, որը դեռ ամբողջությամբ չի ավարտվել: Մինչ օրս մոտ 2 կմ ջրագիծ է անցկացվել, մինչդեռ հորից ջրամբար հասնելու համար պետք է կառուցվի ավելի քան 3 կմ ջրագիծ: Կա 2 ջրամբար, որոնցից մեկը 400 տ տարողությամբ: Երկու ջրամբարն էլ դեռ չեն շահագործվում, քանի որ թեև պոմպը տեղադրված է խորքային հորում, սակայն էլեկտրաէներգիայի հարցը դեռ լուծված չէ:

- Սայաթ-Նովա. Խորքային հորից ջուրն օգտագործվում է նաև ամռանը ոռոգման նպատակով, որի արդյունքում ջրի ճնշումը նվազում է: Համայնքապետարանը պատվիրել է խմելու ջրի մատակարարման ներքին ցանցի նախագծումը: Մինչ օրս չի գտնվել որևէ դոնոր կազմակերպություն, որը ծրագիրն իրականություն կդարձնի, քանի որ լուրջ ֆինանսական ներդրումներ են անհրաժեշտ: Բնակչությունն ավելանում է, և խնդրի լուծումը դառնում է խիստ հրատապ:
- Միս. Բնակավայրում կա 26 ինքնահոս արտեզյան հոր: Տները խողովակներով միացված են ջրհորերին: Ջուրն օգտագործվում է առանց քլորացման: Նախկինում այդ ջուրն օգտագործվում էր թե՛ ոռոգման, թե՛ խմելու նպատակով: Այս պահի դրությամբ, քանի որ ջրհորերում ջրի ճնշումը բավականին նվազել է, բնակիչներն այն օգտագործում են միայն խմելու նպատակով: Ներքին ջրամատակարարման ցանց ունենալու խնդրանքով դիմել են Մասիսի քաղաքապետարան (խոշորացված համայնքի կենտրոն): «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ն կարծիք է հայտնել, որ 16 կմ ջրագծի կառուցումը մեծ ծախսեր կպահանջի, և մտավախություն ունի, որ հետագայում ծախսաճանկում չի ապահովվի:

Ջրամատակարարում շարժական ցիստերններով. Սայաթ-Նովա բնակավայրում շաբաթական երկու անգամ, Նիզամիում շաբաթական երեք անգամ և Թլիկում շաբաթական մեկ անգամ ջուրը մատակարարվում է շրջիկ մեքենաների միջոցով:

Կան նաև ջրատար մեքենաներ, որոնք անհատ ձեռներեցների սեփականությունն են: Բնակիչները նրանցից ջուրը գնում են լիտրը 10 դրամով (0,024 եվրոյին համարժեք գումար): Այս ծառայությունից օգտվում են Նիզամի և Միս բնակավայրերի բնակիչները:

Սակագներ. Որոշ բնակավայրերում, օրինակ՝ Արաքսում, Կախակնում և Կաքավաձորում, մարդիկ չեն վճարում խմելու ջրի համար:

- Բաշխիչ ցանցին չմիացված տնային տնտեսությունների համար վճարը հաստատագրված գումար է, որը գանձվում է՝ ելնելով ընտանիքի անդամների թվից:

Հիմնական բացահայտումների ամփոփում

Հայաստանում ջրային ռեսուրսների կառավարման, ջրամատակարարման, ջրահեռացման և առողջության հետ կապված հարցերը բաշխվում են քաղաքականության տարբեր ոլորտների միջև և պահանջում են սերտ համագործակցություն տարբեր մարմինների միջև ինչպես քաղաքականության, այնպես էլ կառավարման մակարդակներում:

Այնուամենայնիվ, Հայաստանում շահագրգիռ կողմերը լիովին տեղյակ չեն ջրի և ջրահեռացման հավասար հասանելիության իրավիճակի մասին և չունեն բավարար կարողություններ՝ արձագանքելու խմելու ջրի և ջրահեռացման հասանելիության մարտահրավերներին:

Անապահով սպառողների, մեկուսացված և խոցելի խմբերի համար ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների հավասար հասանելիության ապահովման մեխանիզմների ստեղծումը ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ապահովման, ինչպես նաև սուբսիդավորման կարգը կմշակվի մինչև 2025թ.-ը:

Ջրամատակարարման և ջրահեռացման ոլորտի հիմնական մարտահրավերներից է շուրջ 579 բնակավայրերի խմելու ջրի խնդրի լուծումը: Աշխարհագրական դիրքով պայմանավորված հավասար հասանելիության հարցերը բազմիցս քննարկվել են և գտնվում են ուշադրության կենտրոնում, սակայն խնդիրների լուծման աշխատանքները դանդաղ են ընթանում:

Գյուղական համայնքներում լուրջ խնդիր է ջրամատակարարման որակի և անվտանգության ապահովումը:

Ջրամատակարարումն իրականացվում է պոմպերով ինչպես ցանցերի ներսում, այնպես էլ ցանցից դուրս, ինչը հանգեցնում է համակարգի էլեկտրաէներգիայի ծախսերի ավելացման և, հետևաբար, սպասարկման մեծ ծախսերի:

Առաջարկություններ

Առաջարկվում է շարունակել «Ջրի և առողջության մասին» Արձանագրության դրույթների իրականացումը Հայաստանի Հնարապետությունում:

Առաջարկվում է վերանայել «Հայաստանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման հավասար հասանելիության ապահովման 2018-2020 թվականների գործողությունների ծրագիրը», որը հաստատվել է 2017 թ.-ի օգոստոսի 4-ին Ջրային կոմիտեի նախագահի թիվ 130-Ա պաշտոնական հրամանագրով:

ՀԿ-ներին առաջարկվում է ներգրավվել անապահով սպառողների, մեկուսացված և խոցելի խմբերի համար ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների հավասար հասանելիության ապահովման մեխանիզմների մշակման, ապահովման, ինչպես նաև սուբսիդավորման կարգի մշակման գործընթացում:

«Վեոլիա ջուր» ՓԲԸ-ի սպասարկման տարածքում չընդգրկված բնակավայրերում խմելու ջրի մատակարարման բարելավման համար առաջնային նշանակություն ունի մասնագիտացված ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների մատուցումը: Նման ծառայություններ կարող են իրականացնել և՛ ընկերությունը, և՛ համայնքները, քանի որ մատակարարվող ջրի որակը համարվում է խմելու ջրի մատակարարման կարևոր գործոն: Մասնագիտացված ծառայությունների իրականացման համար առաջարկվում է սպասարկող անձնակազմին անցնել վերապատրաստում:

Որպես առաջնահերթություն՝ հնարավոր է ապահովել սահմանամերձ բնակավայրերի խմելու ջրի հասանելիությունը, դիտարկել մոտակա ջրի աղբյուրները և բնակչության համար առավել

արդյունավետ և էժան ջրային համակարգի կառուցումը, թեև պետության համար հնարավոր է նաև սուբսիդավորել կամ արտոնություններ սահմանել այդ բնակավայրերի համար:

Ջրի արժեքը և ջրի սակագինը, ջրի արտադրության և բաշխման ծախսերը շատ տարբեր են՝ կախված տեղական պայմաններից: Ջրամատակարարման ծախսերի վերլուծությունը պետք է կատարվի շատ զգույշ՝ տեղական հավաստի տվյալներով: Առաջարկվում է տարբերակել նախնական ներդրումային ծախսերը, ընթացիկ ծախսերը և ընդլայնման ծախսերը: Ջրի սակագինը պետք է արտացոլի ջրի ծախսերը՝ ծածկույթի հասնելու (հաճախորդների մեծամասնությունն ունեն համապատասխան ջրային ծառայությունների հասանելիություն) և ծառայության հուսալիությունը երաշխավորելու համար: Այնուամենայնիվ, ջրի սակագինը հավասար չէ ջրի ծախսերին, քանի որ այն հաշվի է առնում սուբսիդիաները, ինչպես նաև շահույթն ու վնասը:

Հարկավոր է բարձրացնել հասարակության իրազեկվածության մակարդակը: Բնակիչները պետք է գիտակցեն, որ անհրաժեշտ է վճարել մատուցվող ծառայությունների համար, որպեսզի հնարավոր լինի շահագործել և պահպանել առկա համակարգը:

Ջրային ոլորտի սուբսիդավորումը հիմնականում իրականացվում է ծառայությունների կայուն կառավարման նպատակով, որը հիմնականում պետք է ուղղված լինի բնակչության համար հասանելիության ապահովմանը՝ որպես մարդու հիմնարար իրավունք:

Չավելված1.

Հարցաշար

1. Մարզը, բնակավայրը
2. Տվյալ բնակավայրի բնակչության թիվը
3. Կան արդյոք ջրաղբյուրներ կամ խորքային հորեր, որոնցից հնարավոր կլինի իրականացնել խմելու ջրամատակարարումը:
4. Ի՞նչ վիճակում են գտնվում գլխամասային կառույցները, եթե առկա են:
5. Ի՞նչ վիճակում է գտնվում բնակավայրի ներքին ցանցը, եթե առկա է, եթե առկա չէ, ինչպե՞ս է կատարվում ջրամատակարարումը:
6. Եթե ջուրը տրվում է գրաֆիկով, ապա ի՞նչ հաճախականությամբ:
7. Ինչպե՞ս և ինչքա՞ն են վճարում բնակիչները խմելու ջրի համար:
8. Արդյո՞ք որևէ ծրագրով (լինի դա սուբվենցիոն կամ բարեգործական կամ այլ) իրականացվել է խմելու ջրամատակարարման համակարգի կառուցում/վերակառուցում: Եթե այո, ապա ի՞նչ աշխատանքներ են կատարվել, ի՞նչ ծավալով և ե՞րբ:
9. Ջրի որակի վերաբերյալ հսկողության իրականացում կատարվո՞ւմ է, թե՞ ոչ: Եթե այո, ի՞նչ հաճախականությամբ և ու՞մ կողմից:
10. Արդյո՞ք եղել են աղիքային բռնկումներ ջրի հետ կապված: Եթե այո, ինչքա՞ն մարդ է հիվանդացել, և ե՞րբ է դա տեղի ունեցել:

References

Ministry of Environment, 2018. Technical report: The baseline analysis of legal, institutional and substantive aspects related to target-setting process under the Protocol on Water and Health in Armenia.

Protocol on Water and Health. Accessed August 25 2023: <https://unece.org/environment-policy/water/protocol-on-water-and-health/about-the-protocol/introduction>

Public Services Regulatory Commission of the Republic of Armenia. Accessed August 18 2023: www.psrc.am

Republic of Armenia 2014-2025 Strategic Program of Prospective Development. Accessed August 18 2023: <https://www.gov.am/en/prsp/>

Statistical Committee. Accessed August 25 2023: <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2572>

UNECE and WC project (2016). Self-Assessment Score-Card: Equitable Access to Water and Sanitation. Armenia Country Report prepared within project “Assessing equitable access to water and sanitation in Armenia” supported by UNECE, WHO-Europe and the Government of France. Accessed August 28 2023: https://unece.org/DAM/env/water/activities/Equitable_access/Armenia_Country_report_EqAccAssessment_08.11.2016_partI.pdf

UNECE and WHO-Europe (2006). Protocol on Water and Health to the 1992 Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes. Geneva: United Nations Economic Commission for Europe and WHO Regional Office for Europe. Accessed August 28 2023: (<http://www.euro.who.int/en/publications/policy-documents/protocol-on-water-and-health-to-the-1992-convention-on-the-protection-and-use-of-transboundary-watercourses-and-international-lakes>

Water Code of the Republic of Armenia. Accessed August 29 2023: http://www.parliament.am/law_docs/290602HO373eng.pdf?lang=eng